

לקוטי תורה • פרשת כי תבוא • מאמר 4

ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם אתם...

”ומשה קרא אל כל ישראל”

מה שאדם משיג בכוחות עצמו הוא אמיתי, אבל “לב טהור” — יראה ואהבה נשגבות, הקושרות את רצונו הפנימי ביותר לה’ — יכול להינתן רק מלמעלה, כשהי מאיר אליו פנים. עשרת ימי תשובה הם הזמן לכך, והתעניות שבהם מכינות את האדם לקבל זאת.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/ki-savo/4

הנקודה

מה שאדם משיג בכוחות עצמו הוא אמיתי, אבל "לב טהור" – יראה ואהבה נשגבות, הקושרות את רצונו הפנימי ביותר להי – יכול להינתן רק מלמעלה, כשהי מאיר אליו פנים. עשרת ימי תשובה הם הזמן לכך, והתעניות שבהם מכינות את האדם לקבל זאת.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

משה אומר לישראל: "אתם ראיתם", ובכל זאת "הוי לא נתן לכם לב לדעת ועיניים לראות". המאמר פותח את תשובתו באמירת אברהם "אל עולם". אומות העולם מכירות בה' עליון, אך רואות את העולם כדבר נפרד; אברהם לימד שהעולם אינו אלא לבוש לשם הוי, כשם שחייו של אדם מצויים בשמו, והכול אחד, כפי שיתגלה בגלוי כאשר "ייהיה הוי אחד". מי שמבקש את תאוותיו שלו נעשה "נפרד". ה' נותן חיים ב"הארת פנים", אך "עמנו": כאשר גם אנו פונים אליו בשמחה על גדולתו, ושוכחים את עצמנו ואת כל שאר הרצונות. הארה זו מתעוררת בראש השנה; בעשרת הימים אדם מתבייש בריחוק שחטאיו יצרו, ומבקש ש"המים הטהורים" של י"ג מדות הרחמים, הנמשכים מ"רצון כל הרצונות" הנסתר, ישטפו את ריחם. השופר מעורר את היחידה, את "רצון כל הרצונות" של כל יהודי. בימים אלה ניתן מלמעלה לב טהור; הצום מכין לכך, כפי שהעינוי של המן הכין לכך. לכן קוראים פרשה זו לפני ראש השנה.

מבנה

11	השאלה, ואמירת אברהם "אל עולם"	1
משה אומר גם "אתם ראיתם" וגם "הוי לא נתן לכם... עיניים לראות". אברהם הכריז "אל עולם": לא ה' שמעל עולם נפרד, כפי שאומות העולם רואות אותו, אלא שם הוי המתלבש בעולם כמו בלבוש, כך שהכול אחד.		
21	"ייהיה הוי אחד", ומי שנפרד	2
"ייהיה" מורכב פעמיים מאותיות י"ה: לעתיד לבוא כל מה שלמטה יהיה כמו האותיות העליונות, בלי ירידה לעולם שנדמה כאילו הוא עומד בפני עצמו. מי שמכוון את רצונותיו לתענוגים, לניצחונות או למדות רעות הוא "נפרד" מאחדות זו.		
5-31	הארת פנים, "עמנו"	3
ה' נותן כמו ידיד אמיתי, בפנים מאירות, כאשר גם אנו מאירים לו פנים: "כמים הפנים לפנים". הארת הפנים של ישראל היא שמחה בגדולתו, המביאה את האדם לשכוח את עצמו ואת כל הרצונות מלבד ה'.		
7-61	ראש השנה, בוש והמים הטהורים	4
ההארה מתחילה בראש השנה, "שמאלו תחת לראשי". בעשרת הימים אנו מתביישים בריחוק שלנו ומבקשים מה', האוהב אותנו ככלה בשוק של בורסקי, לשטוף את ריח החטא במים טהורים: י"ג מדות הרחמים, הנמשכים מ"רצון כל הרצונות" הנסתר.		
9-81	היחידה והשופר	5
לכל יהודי יש "רצון כל הרצונות", היחידה שלמעלה מדעת, להשתחרר מתאוות העולם. השופר מעורר אותה; באמצעותה נמשכות י"ג מדות הרחמים בכל יום, ובכל יום חוזרת אחת מעשר הספירות להאיר פנים אל פנים.		

כאשר "הוא קרוב", ניתנות מלמעלה יראה ואהבה שמעבר להשגת האדם: הלב הטהור ששום נברא אינו יכול ליצור לעצמו. הצום מכין לכך, כפי שעשה המן; לכן ישראל "ראוי", אך עדיין לא ניתנה להם המתנה, והפרשה נקראת לפני ראש השנה.

מושגים

אל עולם אל עולם

השם שבו כינה אברהם את ה', הנקרא כביטוי אחד של ה' והעולם, הכול אחד: העולם אינו דבר נפרד שה' מקיים מבחוץ, אלא לבוש שבו שם הוי' מתלבש, כשם שחיייו של אדם מצויים בשמו.

י"ה וי"ה / ו"ה

שני חלקיו של שם הוי': י"ה הן האותיות העליונות, ו"ה הן ההמשכה שבאמצעותה העולם יכול להיראות כאילו הוא מתקיים בפני עצמו. לעתיד לבוא ("ייהיה", פעמיים י"ה), כל מה שלמטה יהיה כמו שלמעלה.

הארת פנים הארת פנים

נתינה של ה' בשמחה, כמו לאהוב, ולא בקושי, כמו לאויב. היא באה "עמנו": כאשר גם ישראל מאירים פנים, מתוך שמחה בגדולת ה'.

י"ג מדות הרחמים י"ג מדות הרחמים

"המים הטהורים" ו"שלושה עשר נהרי אפרסמונא דכיא", הנמשכים מן המקור הנסתר, "רצון כל הרצונות". הם נמשכים בכל אחד מעשרת הימים ושופים את "ריח" החטא.

יחידה יחידה

נקודת הלב שלמעלה מדעת, "רצון כל הרצונות" של כל יהודי. השופר מעורר אותה, ו"כאן ליחיד" מתייחס אליה.

לב טהור לב טהור

יראה ואהבה נשגבות שאי אפשר לנברא להשיגן באמצעות התעוררותו שלו. הן "נוצרות" וניתנות מלמעלה בעת הארת הפנים, והייסורים והצום מכינים לקבלתן.

קטע 1 • 11

השאלה, ואמירת אברהם "אל עולם"

1 ויקרא משה¹ אל כל ישראל ויאמר אליהם אתם ראיתם כו' המסות הגדולות אשר ראו עיניך² כו' ולא נתן³ ה' לכם לב לדעת ועינים לראות⁴ וגו'.

"ומשה קרא אל כל ישראל ואמר להם: אתם ראיתם" וכו'; "הניסיונות הגדולים אשר ראו עיניך" וכו'; "ולא נתן הוי' לכם לב לדעת ועיניים לראות" וכו'.

המאמר פותח בדברי משה לקראת סופה של פרשת כי תבוא (דברים כ"ט:א-ג). הוא מזכיר לישראל את הנפלאות שראו במצרים ואת "הניסיונות הגדולים" שראו כמו עיניהם, ואחר כך אומר שהוי' לא נתן להם "לב לדעת ועיניים לראות".

והוא תמוה דמתחלה אמר אתם ראיתם כו' ואח"כ אמר ולא נתן כו' ועינים לראות וכו'.

הדבר תמוה: בתחילה אמר "אתם ראיתם" וכו', ואחר כך אמר "ולא נתן [הוי']" וכו', "ועיניים לראות" וכו'.

שתי האמירות נראות כסותרות זו את זו: אם הם ראו, כיצד יכול משה לומר שלא ניתנו להם עיניים לראות? התשובה מופיעה בסוף המאמר (פסקה 11): מה שראו בא להם בכוח מאמצייהם, ואילו "הלב הטהור" הוא מתנה מלמעלה שעדיין לא קיבלו.

ולהבין זה הנה כתיב ויטע אשל⁵ בבאר שבע⁶ ויקרא שם בשם^{7,8,9,10} ה' אל עולם (נזכר ברכות וירא ס"פ נ"ד ויגש פצ"ד זח"א [זהר חלק א] ק"ב ב' ח"ג [חלק ג] כ"ב ב' נ"ב ב').¹¹

כדי להבין זאת, נאמר: "ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם הוי' אל עולם" (הוזכר ב[מדרש] רבה, וירא, סוף פרק 54; ויגש, פרק 94; זוהר, חלק א', 102; חלק ג', 222, 52).

כדי להשיב על כך, אדמו"ר הזקן פונה אל אברהם, שנטע אשל בבאר שבע והכריז שם על ה' כ"אל עולם". המדרש מפרש את האשל כפרדס או כאכסניה שבה האכיל אברהם את העוברים והשבים; הסוגריים מציינים את המקומות שבהם המדרש והזוהר דנים בפסוק.

דהנה כתיב רם על כל¹² כו' מי לא יראך¹³ וגו' (ירמיה ס"י יו"ד) דגם עובדי כוכבים קרו ליה אלקא דאלקיא כמ"ש ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי¹⁴ וגו'.

שהרי נאמר: "רם על כל" וכו', "מי לא יראך" וגו' (ירמיהו, פרק 10): גם עובדי הכוכבים קוראים לו "אלקא דאלקיא", כפי שנאמר: "ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי" וכו'.

גם האומות מכירות בקיומו של א"ל עליון: בתהילים נאמר שהוא "רם על כל גוים", בירמיהו הוא מכונה "מלך הגוים", ועל דברי מלאכי "גדול שמי בגוים" אומרת הגמרא (מנחות ק"ע"א) שאפילו עובדי עבודה זרה קוראים לו "אלקא דאלקיא".

אך הם בבחינת פירוד להיות בחינת יש ודבר בפני עצמו ואברהם הנה היה עומד וצוח בשם ה' אל עולם.

אבל הם עומדים בבחינת פירוד, ותופסים את עצמם כיש וכדבר בפני עצמו; ואילו אברהם היה עומד וקורא בשם הוי' "אל עולם".

ובכל זאת, ההכרה שלהם מותירה פירוד: לדעתם העולם, וגם הם עצמם, הוא יש שקיים בפני עצמו, וה' נמצא מעליו ככוח העליון ביותר. אברהם הכריז על דבר אחר: הוא קרא לה' "אל עולם".

פיי שהשם הוי' הוא אל עולם כולא חד ולא אל העולם שהעולם הוא יש ודבר בפ"ע [בפני עצמו] והוא המחיה אותם אינו כן

כלומר, שם הוי' הוא "אל עולם" — הכול אחד, ולא "אל העולם", כאילו העולם הוא יש ודבר בפני עצמו והוא זה שמחיה אותו. אין הדבר כך;

אדמו"ר הזקן מדייק במילים: לא "אל העולם", שמשמעותו עולם שקיים בפני עצמו וה' מחיה אותו מבחוץ, אלא "אל עולם" — ה' והעולם כלולים בביטוי אחד, והכול אחד.

אלא כמו ששמו של אדם אינו מעצמיות האדם אלא שהחיות שלו מלוכש באותיות שמו שהרי אנו רואים שכשקורין אותו בשמו הוא מתעורר

אלא הדבר דומה לכך ששמו של אדם אינו מעצמותו, אך החיות שלו מלוכשת באותיות שמו; הרי אנו רואים שכאשר קוראים לו בשמו הוא מתעורר,

המשל מבהיר כיצד העולם יכול להיות אחד עם ה': שמו של אדם אינו חלק מעצמותו, ובכל זאת חיותו נוכחת באותיות שמו, שהרי כאשר קוראים לו בשמו הוא מגיב ומתעורר.

כמו כן שם הוי' ב"ה הוא מתלבש תוך כ"ע [כל עלמין] והם רק לבושים וטפלים אליו ית' וכולא חד ממש.¹⁵

כך גם שם הוי' ברוך הוא מתלבש בתוך כל העולמות, והם רק לבושים וטפלים אליו יתברך; והכול אחד ממש.

כך שם הוי' מתלבש בכל העולמות: העולמות אינם אלא לבושים, טפלים אליו ואין להם מעמד עצמאי, ולכן הכול אחד ממש. זהו תוכן מה שלימד אברהם באמירתו "אל עולם".

קטע 2 • 21

"יהיה הוי' אחד", ומי שנפרד

2 וזהו אל עולם כמ"ש ביום ההוא¹⁶ יהיה ה' אחד ושמו אחד יהי"ה ב' פעמים י"ה שלא יהיה בבחינת וי"ה

וזהו [הפירוש של] "אל עולם", ככתוב: "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד": "יהיה" הוא פעמיים יו"ד-ה"א, כדי שלא יהיה בבחינת וי"ה,

זהו פירוש "אל עולם", כפי שמנבא זכריה: "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד". המילה "יהיה" נכתבת יו"ד-ה"א יו"ד-ה"א: שתי האותיות הראשונות של שם הוי' מופיעות בה פעמיים, בלי שתי האותיות האחרונות, וי"ה.

כי הוא"ו הוא בחינת המשכה שיוכל להשתלשל למטה עד שיוכל להיות יש ודבר בפ"ע [בפני עצמו] אלא שיהיה הכל בחינת י"ה למטה

כי הווי"ו היא בחינת המשכה, שבאמצעותה האור יכול להשתלשל למטה, שלב אחר שלב, עד שתיתכן מציאות של יש ודבר בפני עצמו; אלא שלמטה הכול יהיה בבחינת יו"ד-ה"א,

הווי"ו, כקו הנמשך כלפי מטה, מסמלת המשכה: באמצעותה האור יורד שלב אחר שלב, עד שעולם יכול להתקיים ונראה כדבר בפני עצמו. לעתיד לא תהיה הפרדה כזאת: כל מה שלמטה יהיה בבחינת יו"ד-ה"א, כפי שהוא למעלה.

כמו למעלה ועיין בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] בזכריה¹⁷ על פסוק זה ומ"ש מזה בביאור ע"פ והיה מספר בני¹⁸ ישראל ומ"ש סד"ה ששים המה מלכות¹⁹ גבי תמתי

כמו למעלה. ועיינו בלקוטי תורה של האריז"ל על זכריה, בפסוק זה; וכן במה שנכתב על כך בביאור לפסוק "והיה מספר בני ישראל", ובמה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "ששים המה מלכות", בעניין "תמתי".

אדמו"ר הזקן מפנה את הקורא לשלושה מקומות: לקוטי תורה של האריז"ל על פסוק זה בזכריה; הביאור על "והיה מספר בני ישראל", ההפטר של פרשת במדבר; וסוף המאמר על "ששים המה מלכות", על המילים "תמתי".

אך הנה כתיב ונרגן מפריד אלוף^{20, 21, 22} (במשלי ס"י י"ו כ"ח) ועיין זח"ג [זהר חלק ג'²³ (י"ו א') וברבות בראשית רפ"כ

אבל כתוב: "ונרגן מפריד אלוף" (משלי, פרק 16, [פסוק] 28); ועיינו בזהר, חלק ג' (16a), ובמדרש רבה על בראשית, תחילת פרק 20.

כנגד אחדות זו עומד הפסוק "ונרגן מפריד אלוף". המדרש מפרש אותו על הנחש, ש"הפריד את אלופו של עולם", והזהר מפרש אותו על החוטאים, שמפרידים את המלך מן המלכה, השכינה, כך שאינו נקרא אחד.

לתאוה יבקש נפרד²⁴ שכשאדם משים רצונותיו בתענוגי העולם או בנצחונות ומדות רעות ח"ו [חס ושלום] הוא בחינת נפרד שלא יוכל להיות בבחי' ה' אחד ושמו אחד הנ"ל.

"לתאוה יבקש נפרד": כאשר אדם מפנה את רצונותיו לתענוגי העולם, או לניצחונות ולמדות רעות, חס ושלום, הוא בבחינת נפרד, ואינו יכול להיות בבחינת "הוי' אחד ושמו אחד" שנזכר לעיל.

פסוק נוסף במשלי מראה כיצד אדם נעשה "נפרד": כשהוא מבקש למלא את תאוותיו שלו. מי שמשקיע את רצונו בתענוגי העולם, בניצחון או במדות רעות הוא נפרד, ואינו יכול להיות שייך לאחדות של "הוי' אחד ושמו אחד".

קטע 3 • 31-5

הארת פנים, "עמנו"

3 והנה כתיב יאר פניו אתנו סלה.²⁵ פ"י בחי' הארת פנים הוא כמשל אדם הנותן לאוהבו האמיתי איזה דבר

והנה נאמר: "יאר פניו אתנו סלה". כלומר, בחינת הארת פנים דומה לאדם שנותן דבר־מה לידידו האמיתי:

בתהלים סז, ב, מבקשים מה' "יאר פניו אתנו". אדמו"ר הזקן מסביר תחילה מהי "הארת פנים" באמצעות משל: אדם שנותן מתנה למי שהוא אוהב באמת.

הוא נותן בעין יפה²⁶ ורצון הטוב וצהבו פניו מרוב אורה ושמחה. משא"כ לשונאו נותן כמאן דשדי בתר כתפוי בע"כ [בעל כרחך].

הוא נותן בעין יפה וברצון טוב, ופניו מאירות מרוב אור ושמחה. אבל לשונאו הוא נותן כמי שזורק [דבר־מה] מאחורי כתפו, בעל כורחו.

לידיד אמת נותנים בנדיבות ובשמחה, והפנים מאירות באור ובשמחה; לאויב נותנים בחוסר רצון, "כמי שזורק דבר־מה מאחורי כתפו", בלי להביט אפילו. ייתכן שהמתנה עצמה זהה; ההבדל הוא בהבעת פניו של הנותן.

4 וזהו יאר ה' פניו אליך²⁷ שישפיע החיות מבחינת הארת פנים הנ"ל משא"כ גבי כו'.

וזהו [פירוש] "יאר ה' פניו אליך": שהוא ישפיע את החיות מבחינת הארת הפנים שהוזכרה לעיל, מה שאין כן ביחס ל"כו".

זהו פירוש הברכה "יאר ה' פניו אליך" (במדבר ו, כה): שה' יעניק חיות בהארת פנים, ברצון ובשמחה, כפי שנותנים לאדם אוהב, ולא כפי שנותנים למי שאינו אוהב.

אך הארת פנים הנ"ל הוא אתנו דוקא פי' כשאנחנו ג"כ בבחי' הארת פנים כמ"ש כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם²⁸ כו'.

אך הארת הפנים שהזכרה לעיל היא דווקא "אתנו"; כלומר, כאשר גם אנחנו נמצאים בבחינת הארת פנים, כפי שנאמר: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" וגו'.

אלא שבתהילים נאמר "אתנו": הארת הפנים באה דווקא כאשר גם אנחנו מפנים פנים מאירות אל ה'. גם במשלי נאמר: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם", משום שהפנים שאדם מפנה משתקפות אליו בחזרה.

פי' האדם התחתון הוא כנ"י [כנסת ישראל] כמ"ש ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם.²⁹ אתם קרויים אדם³⁰ כו' לאדם פי' לאדם העליון שעל דמות הכסא³¹ כו'.

כלומר, ה"אדם" התחתון הוא כנסת ישראל, כפי שנאמר: "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם"; "אתם קרויים אדם" וגו'. "לאדם" פירושו לאדם העליון, שעל דמות הכיסא וגו'.

אדמו"ר הזקן מפרש את שני ה"אדם" שבפסוק. ה"אדם" התחתון הוא כנסת ישראל, שיחזקאל מכנה "אדם", ועליה אמרו חז"ל: "אתם קרויים אדם"; והאחר הוא האדם העליון שיחזקאל ראה על דמות הכיסא. לבם של ישראל הפונה אל ה' מעורר את הארת פניו אל ישראל.

5 ובחי' הארת פנים אצל ישראל הוא כמ"ש ישמח ישראל בעושיו³² כמו שהוא ית' שש ושמח בנו כמ"ש ומשמחתך ששמחת בו קראת כו'.³³

בחינת הארת הפנים אצל ישראל היא כפי שנאמר: "ישמח ישראל בעושיו" — כשם שהוא ית' שש ושמח בנו, כפי שנאמר: "ומשמחתך ששמחת בו קראת" וכו'.

"הארת הפנים" של ישראל כלפי ה' מתבטאת בשמחה בו: "ישמח ישראל בעושיו" (תהלים קמט, ב). שמחה זו משקפת את שמחת ה' בישראל, שעליה נאמר בתפילת שחרית: "ומשמחתך ששמחת בו קראת" לו בשמו.

והיא חדות ה' מגדולתו שאין חקר.³⁴ כמשל האדם שצהבו פניו מרוב אורה ושמחה כשרואה את אוהב ו האמיתי בבחי' הארת פנים³⁵ הנ"ל ושוכח לגמרי על צערו ויגונו שיש לו מחמת השמחה ותענוג מראות פני אוהבו.

וזוהי השמחה בה', בגדולתו שאין לה חקר. הדבר דומה לאדם שפניו מאירות מרוב אור ושמחה כשהוא רואה את חברו האמיתי, בבחינת הארת הפנים האמורה לעיל; והוא שוכח לגמרי את הכאב והצער שיש לו, מרוב השמחה והתענוג שבמראה פני חברו.

וזוהי שמחה בה' על גדולתו, שאין איש יכול להשיגה עד תום (כעין הנאמר בתהלים קמה, ג). המשל הוא באדם שרואה את פניו המאירות של חברו האמיתי, ומתמלא שמחה עד שהוא שוכח את כל כאבו וצעריו.

כך כשיזכור האדם על ה' שהוא אוהבו האמיתי בבחינת הארת פנים הנ"ל ויתבונן בגדולתו אשר ממלא כ"ע [כל עלמין] וסובב כ"ע [כל עלמין] וכולא קמיה כלא חשיב³⁶

כך גם, כשאדם נזכר בה', שהוא אוהבו האמיתי ומאיר לו פנים, כאמור לעיל, ומתבונן בגדולתו — שהוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, והכול לפניו נחשב כלא —

כך קורה כשאדם נזכר שה' הוא אוהבו האמיתי ומאיר לו פנים, ומתבונן בגדולתו: שהוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, ולפניו הכול נחשב כאין (ביטוי מן הזוהר).

ישכח ע"ע לגמרי אפילו יש לו צער ממילי דעלמא כו' וישכח הצער מפני השמחה בה' כו'.

הוא ישכח את עצמו לגמרי, גם אם יש לו צער מענייני העולם הזה וכו'; והוא ישכח את הצער מרוב השמחה בה' וכו'.

בשמחה זו האדם שוכח את עצמו לגמרי; אפילו צער הנובע מטרדות העולם נשכח מפני השמחה בה'.

כמ"ש מי לי בשמים³⁷ ועמך לא חפצתי בארץ לבטל כל חפץ ותשוקה זולת התשוקה בה' אחד.^{38, 39, 40, 41, 42, 43, 44}

כפי שנאמר: "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ" — לבטל כל חפץ ותשוקה מלבד התשוקה לה' אחד.

הפסוק בתהלים עג, כה מבטא זאת: "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ". שמחה זו מבטלת כל חפץ ותשוקה, מלבד התשוקה לה' לבדו.

קטע 4 • 6-7

ראש השנה, בושח והמים הטהורים

6 והנה זמן התעוררות הארת פנים הנ"ל הוא בר"ה [בראש השנה] יושב על כסא רחמים ואז כתיב שמאלו

תחת לראשי⁴⁵ התחלת התקרבות עד שביזה"כ [שביום הכפורים] ושמחת תורה הוא וימינו תחבקני כו'

והנה, הזמן שבו מתעוררת הארת הפנים שהוזכרה לעיל הוא בראש השנה, [כאשר ה'] יושב על כסא רחמים; ואז נאמר: "שמאלו תחת לראשי" — תחילת ההתקרבות, עד שביום הכיפורים ובשמחת תורה מתקיים "וימינו תחבקני" וכו'.

הארת הפנים מתעוררת בראש השנה, כאשר ה' יושב על כסא רחמים. אז מתחיל השלב של "שמאלו תחת לראשי" (שיר השירים ב, ו), תחילת ההתקרבות, והיא מגיעה ל"וימינו תחבקני" ביום הכיפורים ובשמחת תורה.

ובעשיית [ובעשרת ימי תשובה] צריך האדם להתבושש מפני ה' אשר הוא יתברך מקרב אותנו בבחי' הארת פנים הנ"ל ואנחנו בתכלית הריחוק ממנו מפני

ובעשרת ימי תשובה על האדם לחוש בושה לפני ה', שכן הוא יתברך מקרב אותנו בבחינת הארת הפנים שהזכרה לעיל, ואילו אנחנו רחוקים ממנו בתכלית, בגלל

לכן, בעשרת ימי תשובה על האדם לחוש בושה לפני ה': הוא מקרב אותנו בהארת פנים, בעוד שאנחנו רחוקים ממנו.

עונות המבדילין כמ"ש בושתי ונכלמתי להרים ⁴⁶ אלהי פני אליך ⁴⁷ וכמ"ש בזהר ס"פ בחקתי ⁴⁸ ע"פ ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתם לכלותם. ⁴⁹

העבירות המבדילות, כפי שנאמר: "בושתי ונכלמתי להרים, אלקי, פני אליך"; וכפי שנאמר בזהר, בסוף פרשת בחוקותי, על הפסוק: "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתם לכלותם".

החטא הוא שמרחיק אותנו, שכן הוא יוצר הפרדה, כפי שאמר עזרא: "בושתי ונכלמתי להרים פני אליך". לאחר מכן מצטט אדמו"ר הזקן את הזהר על פסוקי התוכחה: גם בארץ אויביהם ה' לא ידחה את ישראל "לכלותם".

לכלתם כתיב למשל ככלה שהיא בשוקא דבורסקי ⁵⁰ ומחמת עוצם אהבתו אליה דמי ליה כשוקא דרוכלין בריחין טבין

כך כתוב "לכלתם": משל לכלה הנמצאת בשוק הבורסקאים, ובגלל עוצמת אהבתו אליה נדמה לו שהשוק הוא שוק של מוכרי בשמים, שריחם טוב;

הזהר מציין ש"לכלותם" נכתב בלי ו', ולכן אפשר לקרוא "לכלתם" — "למען כלתם". הוא ממשיך זאת לאדם שאהובתו נמצאת בשוק הבורסקאים: משום שהיא שם, השוק בעל הריח הרע נדמה לו כשוק של מוכרי בשמים.

וזהו שאנו מבקשים מחל לנו שלא יריח ריח הרע שבבורסקי דהיינו ע"י שיזרוק עלינו מים טהורים ⁵¹ להרחיץ את הריח הרע שבבורסקי וכו'. ^{52, 53}

וזהו שאנו מבקשים: "מחל לנו" — שלא יריח את הריח הרע שבבורסקאים, כלומר, שיזרוק עלינו מים טהורים כדי לרחוץ את הריח הרע שבבורסקאים וכו'.

כשאנחנו מבקשים מה' "מחל לנו", אנחנו מבקשים שלא יריח את צחנת "שוק הבורסקאים" — את החטאים שלנו — ושישטוף אותה באמצעות זריקת מים טהורים עלינו, כפי שהבטיח יחזקאל.

7 וענין מים טהורים הם י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] י"ג נהרי דאפרסמונא^{54, 55} דכ"א^{56, 57} והם נמשכים ממקום הנקרא טמירא דכל טמירין רעוא דכל רעוין פ"י למשל מקור המעין שאינו נראה ונגלה רק נהרות הנמשכות ממנו הם הנראים.

עניין "מים טהורים": אלו שלוש עשרה מידות הרחמים, שלושה עשר נהרות של אפרסמון טהור; והם נמשכים מהמקום הנקרא "טמירא דכל טמירין", "רעוא דכל רעוין". כלומר, למשל, מקור המעין אינו נראה ואינו מתגלה, ורק הנהרות הנמשכים ממנו נראים.

"המים הטהורים" הם שלוש עשרה מידות הרחמים, שהזוהר מכנה "שלושה עשר נהרות של אפרסמון טהור". הם נמשכים מדרגה הנקראת "טמירא דכל טמירין" ו"רעוא דכל רעוין", כמו נהרות הנובעים ממעיין שמקורו נסתר ואינו נראה: רק הנהרות נראים.

כך הוא ית' נקרא טמירא דכל טמירין שה"ג מדות הרחמים הם נמשכים ממנו. ולכן נקרא יושב על כסא רחמים שהוא רעוא דכל רעוין.

כך הוא ית' נקרא "טמירא דכל טמירין", שכן שלוש עשרה מידות הרחמים נמשכות ממנו. לכן הוא נקרא "יושב על כיסא רחמים", משום שהוא "רעוא דכל רעוין".

ה' עצמו, המקור הנסתר שממנו נמשכות שלוש עשרה מידות הרחמים, נקרא "טמירא דכל טמירין". לכן בראש השנה הוא נקרא "יושב על כיסא רחמים": הרחמים נמשכים ממנו, והוא "רעוא דכל רעוין".

קטע 5 • 81-9

היחידה והשופר

8 והנה בחיי זו רעוא דכל רעוין^{58, 59} ישנו אצל כל או"א [אחד ואחד] מישראל והוא בחיי נקודת הלב שלמעלה מן הדעת והיא נקראת יחידה.

והנה, בחינה זו, "הרצון של כל הרצונות", קיימת אצל כל אחד ואחת מישראל: זו בחינת נקודת הלב שלמעלה מדעת, והיא נקראת יחידה.

"לרצון של כל הרצונות" יש מקבילה אצל כל יהודי: "נקודת הלב", עמוקה מדעתו המודעת של האדם ומתחושותיו. היא נקראת יחידה, המדרגה הפנימית והגבוהה ביותר של הנשמה.

וזהו שכתוב מיד כלב יחידתי⁶⁰ להוציא בחיי חפצו ורצונו מעניני זה העול' ולדבק בדביקה וחשיקה רצון של כל הרצונות לה' אחד לבדו.

וזהו שכתוב: "מיד כלב יחידתי": להוציא את בחינת חפצו ורצונו מעניני העולם הזה, ולהידבק, בדבקות ובכיסופים עזים, ברצון של כל הרצונות — בה' אחד לבדו.

תהילים כ"ב: כ"א היא תפילה להצלת "יחידתי" "מיד כלב". אדמו"ר הזקן קורא זאת כמתייחס ליחידה: לשחרר את חפצו ורצונו של האדם מעניני העולם הזה, ולקשור את הרצון הפנימי הזה, את הרצון של כל הרצונות, לה' לבדו, בדבקות ובכיסופים עזים.

9 ובשופר הוא מעורר בחיי זו שהיתה בבחי' שינה שישנו אצל כל אחד ואחד מישראל. ועיי' בחיי זו נמשך

בכל יום מעשיית [מעשרת ימי תשובה] בחיי י"ג מדות הרחמים

ובאמצעות השופר מעוררים בחינה זו, שהייתה במצב של שינה ונמצאת אצל כל אחד ואחת מישראל. ובאמצעות בחינה זו נמשכת בכל יום מעשרת ימי תשובה בחינת שלוש עשרה מידות הרחמים,

השופר של ראש השנה מעורר את היחידה, "רצון כל הרצונות" שבנפש, שהייתה רדומה אצל כל יהודי. באמצעותה נמשכות שלוש עשרה מידות הרחמים בכל אחד מעשרת ימי תשובה.

שהם נהרות הנ"ל שנמשכים ממקורם הנ"ל וד"ל [ודי למבין] ונקראים מים טהורים שמרחיצים את הריח הרע וכו' שופר מאריך אריכא דאנפין דרך כלל ובדרך פרט בכל יום מעשיית [מעשרת ימי תשובה] חוזר פנים בפנים אחד מן י"ס [יי ספירות] שבאדם שהם חב"ד [חכמה בינה ודעת] ומדותיו.

שהן הנהרות שהוזכרו לעיל, הנמשכים ממקורם שהוזכר לעיל, והדבר מובן למי שמבין. הן נקראות "מים טהורים", השוטפים את הריח הרע וכו'. השופר מאריך את אריך אנפין בדרך כלל; ובאופן פרטי, בכל יום מעשרת ימי תשובה, אחת מעשר הספירות שבאדם — חכמה, בינה ודעת ומדותיו — חוזרת פנים בפנים.

אלה ה"נהרות" הנמשכים מן המקור הנסתר שתואר לעיל, "המים הטהורים" השוטפים את ריח החטא. השופר "מאריך" את אריך אנפין, "הפנים הארוכות" — התצורה החיצונית של כתר — בדרך כלל; ובאופן פרטי, בכל אחד מעשרת הימים, אחת מעשר הספירות שבאדם, חכמה, בינה, דעת ומדותיו, חוזרת "פנים בפנים", כך שבמשך עשרת הימים כולן חוזרות למצב זה.

קטע 6 • 101-11

הלב הטהור, מתנה מלמעלה

10 והנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב אלו עשרה ימים שבין⁶¹

ר"ה [ראש השנה] ליוהכ"פ [ליום הכפורים].

והנה, חז"ל דרשו: "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב" — אלו עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

חז"ל דורשים את הפסוק בישעיהו "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב" על עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים (ראש השנה יח ע"א; יבמות מט ע"ב וקה ע"א).

פִּי בַהֲיוֹתוֹ קָרוֹב כִּשְׁהוּא בִּבְחִי הָאֶרֶת פָּנִים הַנִּיֵּל אֶתְעֲרוּתָא דְלַעִילָא שְׁמַאלוֹ תַּחַת לְרַאשִׁי⁶² כְּנִיֵּל וְאֵז בְּנִקְל יִכּוֹל לִהְיוֹת אֶתְעֲרוּתָא דְלַתְתָּא כְּמִיֵּשׁ כֹּאֵן לִיחִיד⁶³ פִּי בַחֲיִי יַחִידָה⁶⁴ הַנִּיֵּל.

”בַּהֲיוֹתוֹ קָרוֹב” פִּירוּשׁוֹ כִּשְׁהוּא בִּבְחִינַת הָאֶרֶת פָּנִים, שְׁעִלְיָה דּוֹבֵר לַעִיל — אֶתְעֲרוּתָא דְלַעִילָא, ”שְׁמַאלוֹ תַּחַת לְרַאשִׁי”, כִּפִּי שְׁהוּזְכַּר לַעִיל. אֵז יִכּוֹלָה לְהַתְעוֹרֵר בְּקִלּוֹת אֶתְעֲרוּתָא דְלַתְתָּא, כִּפִּי שְׁנֵאמַר כֹּאֵן ”לִיחִיד”, כְּלוֹמַר, בְּחִינַת הַיַּחִידָה שְׁהוּזְכַּרָה לַעִיל.

”בַּהֲיוֹתוֹ קָרוֹב” פִּירוּשׁוֹ שֶׁהִי מְאִיר לָנוּ פָּנִים — אֶתְעֲרוּתָא דְלַעִילָא, ”שְׁמַאלוֹ תַּחַת לְרַאשִׁי”. אֵז אֶתְעֲרוּתָא דְלַתְתָּא מִתְעוֹרֶרֶת בְּקִלּוֹת. בְּגִמְרָא נֵאמַר שֶׁהַפְּסוֹק מְדַבֵּר עַל ”הַיַּחִיד” בַּיָּמִים אֱלֹהִים, וְאִדְמוּרֵי הֶזְקֵן מְפָרֵשׁ ”יַחִיד” כְּבַחֲיַנַּת הַיַּחִידָה, הַנִּקּוּדָה הַפְּנִימִית בִּיּוֹתֵר שֶׁל הַנִּשְׁמָה.

וְהִנֵּה בִּזְמַן הַהוּא מְקַבְּלִים כָּל נִיצוּצוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בַּחֲיִי דַחִילוֹ וּרְחִימוֹ מִלְמַעְלָה⁶⁵ (עֲזַח”ג [עֵינִן זֹהֵר חֶלֶק גִּי] רִי”ד בִּי) ⁶⁶ וְהוּא בַּחֲיִי דַחִילוֹ וּרְחִימוֹ עֲלִיוֹנִים מְאֹד שְׁאִי אִפְשָׁר לְהַשִּׁיג עִיֵּי אֶתְעֲדִלִית [אֶתְעֲרוּתָא דְלַתְתָּא].

וְהִנֵּה, בִּזְמַן הַהוּא מְקַבְּלִים כָּל נִיצוּצוֹת יִשְׂרָאֵל מִלְמַעְלָה בְּחִינַת אַהֲבָה וִירָאָה (רְאוּ זֹהֵר חֶלֶק גִּי, רִי”ד ע”ב). זֹהִי בְּחִינָה נְעִלִית מְאֹד שֶׁל אַהֲבָה וִירָאָה, שְׁאִי אִפְשָׁר לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ בְּאִמְצָעוֹת אֶתְעֲרוּתָא דְלַתְתָּא.

בַּיָּמִים אֱלֹהִים כָּל נִשְׁמָה יְהוּדִית מְקַבֶּלֶת מִלְמַעְלָה אַהֲבָה וִירָאָה נְעִלּוֹת מְאֹד, לְמַעְלָה מִכָּל מָה שְׁאֵדָם יִכּוֹל לְהַשִּׁיג בְּכוּחוֹת עֲצָמוֹ. הַזֹּהֵר הַמְצוּטֵט כֹּאֵן מִתְאַר אֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה כֹּזְמָן שֶׁבּוֹ ”הַזֹּרֵעַ הַשְּׁמַאלִית” מִתְעוֹרֶרֶת וְהָעוֹלָם עוֹמֵד בִּירָאָה.

וְכַמִּיֵּשׁ לֵב טְהוֹר בְּרָא לִי אֱלֻקִּים⁶⁷ בַּחֲיִי בֵּר לִבִּי⁶⁸ לֹא יוֹכֵל לִהְיוֹת אֶצֶל בַּחֲיִי נִבְרָא מִצַּד עֲצָמוֹ בְּאֶתְעֲרוּתָא דִּילִי [דִּילִיָּה] כִּיֵּא מִתְנַה שְׁנוֹתָנִים לוֹ מִלְמַעְלָה בְּעַת בַּחֲיִי הָאֶרֶת פָּנִים הַנִּיֵּל

וְכַמּוֹ שְׁכָתוֹב: ”לֵב טְהוֹר בְּרָא לִי אֱלֻקִּים”. בְּחִינַת ”בֵּר לִבִּי” אֵינָה יִכּוֹלָה לְהַתְהוּוֹת אֶצֶל נִבְרָא מִצַּד עֲצָמוֹ, בְּאִמְצָעוֹת הָאֶתְעֲרוּתָא שְׁלוֹ, אֲלֵא רַק [כ]מִתְנַה שְׁנוֹתָנִים לוֹ מִלְמַעְלָה, בִּזְמַן בְּחִינַת הָאֶרֶת פָּנִים שְׁהוּזְכַּרָה לַעִיל.

בְּתַהֲלִילִים נָא, יֵב, מִבְּקֵשׁ דּוֹד מַהִי ”לֵב טְהוֹר בְּרָא”: בְּחִינַת ”בֵּר לִבִּי” (תַּהֲלִילִים כֹּד, ד) אֵינָה יִכּוֹלָה לִבְּוֹא מֵאֶתְעֲרוּתָא שֶׁל הַנִּבְרָא עֲצָמוֹ. הִיא יִכּוֹלָה לִבְּוֹא רַק כְּמִתְנַה מִלְמַעְלָה, בִּזְמַן הָאֶרֶת הַפְּנִימִית.

(וְעַמִּיֵּשׁ בְּדִיָּה כִי תִצֵּא בְּפִי יְהִיבִין לִי בְּרִתָּא דְּמִלְכָּא וְסִדִּיָּה וִידְעַת הַיּוֹם בְּעֵנִין וְהַנּוֹרָא) וְצָרִיךְ הַכְּנָה לְזֹה עִיֵּי עֵינִינִים וְסִיגוֹפִים.

(וְעֵינִינוּ בְּמָה שְׁכָתוֹב בְּדִיָּה ”כִּי תִצֵּא”, בְּפִירוּשׁ ”יְהִיבִין לִי בְּרִתָּא דְּמִלְכָּא”, וּבִסּוֹף דִּיָּה ”וִידְעַת הַיּוֹם”, בְּעֵנִין ”וְהַנּוֹרָא”); וְלִשְׁם כֵּךְ דְּרוּשָׁה הַכְּנָה בְּאִמְצָעוֹת עֵינִינִים וְסִיגוֹפִים.

אִדְמוּרֵי הֶזְקֵן מִפְּנֵה לִשְׁנֵי מֵאֲמָרִים נּוֹסְפִים הָעוֹסְקִים בְּנוֹשָׂא, וּמוֹסִיף שְׁקִבְלַת מִתְנַה כֹּזֵאת דּוֹרֶשֶׁת הַכְּנָה בְּאִמְצָעוֹת עֵינִינִים וְהִימְנָעוֹת מִתְעַנּוּגוֹת.

ולכן בעשרת ימי תשובה מתענים ולא משלימין שאין חשוב תענית אלא עינוי שלא יהיה בנפש שביעה וכרס מלאה שלא יוכל לקבל בחי' לב טהור כשאוכל לשובע וכרס מלאה כו'.^{69, 70}

ולכן בעשרת ימי תשובה מתענים, אך אין משלימים את הצום, שכן העיקר אינו הצום אלא העינוי: שלא תהיה הנפש שבעה והכרס מלאה, שהרי אי אפשר לקבל את בחינת הלב הטהור כשאוכלים לשובע והכרס מלאה וכו'.

לכן מתענים בעשרת ימי תשובה בלי להשלים את הצומות: הרמ"א, בהגהתו לשולחן ערוך (אורח חיים תקפ"א:ב), כותב שהמדקקים מתענים בעשרת ימים אלה, ושאין צורך להשלים את הצומות. המטרה אינה הצום עצמו אלא העינוי, כדי שהנפש לא תהיה שבעה והכרס מלאה; מי שאוכל לשובע אינו יכול לקבל לב טהור.

11 וזהו שאמר אתם כו'. פ"י שעד הנה הייתם אתם הרואים כו' עא"י [על ידי] עתירותא דלתתא אבל ולא נתן ה' כו'.

וזהו שאמר "אתם" וכו'. כלומר, עד עכשיו אתם הייתם הרואים וכו', מכוח אתערותא דלתתא; אבל "ולא נתן ה'" וכו'.

כעת מתבארים דברי משה. "אתם ראיתם" מתייחס למה שישאל השיגו עד אז בכוחות עצמם, מכוח אתערותא דלתתא; ואילו "ולא נתן ה'" לכם" מתייחס לדבר שהוא למעלה מכך.

פ"י בחינת לב טהור שנותנים מלמעלה שלא יכול נברא להשיג על ידי אתערותא דיליה. וזה היה ענין המן דכתיב ויענך וירעיבך⁷¹ כו' שע"י המן

כלומר, בחינת לב טהור, שניתנת מלמעלה, ושנברא אינו יכול להשיג באמצעות אתערותא משלו. וזה היה עניינו של המן, כמו שנאמר: "ויענך וירעיבך" וכו', שעל ידי המן

מה שעדיין לא ניתן הוא "לב טהור", שבא מלמעלה בלבד ושום נברא אינו יכול להשיג בכוח אתערותא משלו. זו הייתה מטרת המן, שעליו נאמר "ויענך וירעיבך" (דברים ח, ג).

ועל ידי עינויים וסיגופים זכו למעלה עליונה יותר לקבל בחי' לב טהור (ועמ"ש בפרשה עקב ע"פ ויאכילך את המן כו') וכן הוא הענין בעשרת ימי תשובה. ולכן קורים⁷² פרשה זו קודם⁷³ ר"ה [ראש השנה]:

ובאמצעות העינויים והסיגופים זכו למעלה עליונה יותר, לקבל בחינת לב טהור (ועיינו במה שנכתב בפרשת עקב על הפסוק "ויאכילך את המן" וכו'); וכך הוא גם ענינם של עשרת ימי תשובה. לכן קוראים פרשה זו לפני ראש השנה.

באמצעות המן, על העינויים וההימנעות הכרוכים בו, זכו ישראל למעלה עליונה יותר וקיבלו לב טהור; וכך גם בעשרת ימי תשובה. לכן קוראים את הפרשה הזאת, ובה דברי משה, לפני ראש השנה.

בעבודה

בעשרת ימי תשובה על האדם לזכור שה' הוא ידידו האמיתי, המאיר אליו פנים, ולהתבונן בגדולתו עד שישכח את עצמו, את צרותיו ואת כל הרצונות מלבד ה'. עליו להתבייש בריחוק שחטאיו יצרו ולבקש שישטפו אותו; וכן עליו להתכונן למתנת הלב הטהור באמצעות התעניות של ימים אלה, ולא לאכול עד שובע.

שאלות לשיחה

1. איך יכול משה לומר גם "אתם ראיתם" וגם "הוי' לא נתן לכם... עיניים לראות"? כיצד סופו של המאמר משיב על כך?
2. מה ההבדל בין "אל עולם" ל"אל העולם", וכיצד המשל משמו של אדם מסביר זאת?
3. מדוע הארת פני ה' באה דווקא "עמנו", ומהי "הארת הפנים" של ישראל כלפי ה'?
4. מדוע על האדם להתבייש בעשרת ימי תשובה דווקא כשה' מקרב אותו, ומה מוסיף המשל על הכלה בשוק של בורסקי?
5. מדוע אי אפשר להשיג לב טהור בכוחות עצמו, וכיצד התעניות של עשרת הימים, כמו המן, מכינות לכך?

הערות

פסקה 1

1 ויקרא משה

הרשימה מתארכת את המאמר לשנת תקנ"ז (1796-97).

הערת קה"ת

ראה ברשימת המאמרים שבסי' מאמרי אדה"ז הקצרים עי' תרטו הערה 70 ולהלן ברשימת הכתבי-יד שמאמר זה משנת תקנ"ז. בכרך 1174 נכתב "תורת אדמו"ר שי' שאמר בשבת תקנו". ועל גביו נרשם בגוכתי"ק מוהרש"ב באות רש"י "נדפס בלקו"ת דרוש קפ"ה" — הכוונה לפי מספר הדרוש, כמו שחלק הרה"ג לאוואט בספרו בית אהרן והוספות. ראה הערת כ"ק אדמו"ר נדפס לעיל בהערות וצינונים יט, ב. הדרוש באוה"ת תבוא עי' תתשט מיוסד על מאמר זה, בתוס' הערות והגהות. עוד הגהות שם עי' תתשכג. תתשכד.

2 המסות הגדולות אשר ראו עיניך

"המסות הגדולות אשר ראו עיניך, האותות והמופתים הגדולים ההם". משה מדגיש את מה שראו בעיניהם.

Deuteronomy 29:2 דברים כ"ט:ב

הַמִּסּוֹת הַגְּדוֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֵלֶּת וְהַמִּפְתִּים הַגְּדוֹלִים הָהֵם:

the great trials which thine eyes saw, the signs and those
;great wonders

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות

"ולא נתן הוי' לכם לב לדעת ועיניים לראות ואוזניים לשמוע עד היום הזה". המאמר מסביר שמה שעדיין לא ניתן הוא "לב טהור", שרק ה' יכול לתת.

Deuteronomy 29:3 דברים כ"ט:ג

וְלֹא־נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לְרֹאֹת וְאָזְנִים לְשִׁמּוֹעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

but the L-RD hath not given you a heart to know, and eyes to
.see, and ears to hear, unto this day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 ויקרא משה אל כל ישראל . אתם ראיתם . ועינים לראות

"ומשה קרא אל כל ישראל ואמר אליהם: אתם ראיתם את כל אשר עשה הוי' לעיניכם בארץ מצרים". הפסוק שבו נפתח המאמר.

Deuteronomy 29:1 דברים כ"ט:א

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רָאִיתֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדֵּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ:

And Moses called unto all Israel, and said unto them: Ye have seen all that the L-RD did before your eyes in the land of Egypt unto Pharaoh, and unto all his servants, and unto
;all his land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כט, א-ג.

5 ויטע אשל . א-ל עולם

אברהם נוטע אשל בבאר שבע וקורא שם בשם הוי', אל עולם. אדמו"ר הזקן

מפרש שאל עולם פירושו שה' והעולם הם אחד.

Genesis 21:33 בראשית כ"א:ל"ג

וַיִּטַּע אֲשֶׁל בְּכֶאֱר שְׁבַע וַיִּקְרָא־שָׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם:

And Abraham planted a tamarisk-tree in Beer-sheba, and
.called there on the name of the L-RD, the Everlasting G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כא, לג. ראה בהמשך תער"ב פרק קלג.

6 ויטע אשל בבאר שבע

בדרכו של יעקב לבאר שבע, המדרש אומר שהוא הלך לכרות את הארזים שנטע שם סבו אברהם, ומביא את הפסוק "ויטע" (בראשית כא, לג).

Bereshit Rabbah 94:4 בראשית רבה צ"ד:ד

ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע להיכן הלך? אמר רב נחמן: שהלך לקוץ ארזים, שנטע אברהם זקינו בבאר שבע, היך מה דאת אמר: (בראשית כא): ויטע וגו'. כתיב (שמות כ) והבריח התיכון בתוך הקרשים. אמר ר' לוי: והבריח התיכון שנים ושלושים אמה היו בו. מהיכן מצאו אותו לשעה? אלא מלמד, שהיו מוצנעין עמהם מימות יעקב אבינו, הה"ד (שם לה): וכל אשר נמצא אתו עצי שטים, אשר ימצא אתו אין כתיב כאן, אלא אשר נמצא אתו. אמר רבי לוי: ממגדל צבעאי קצצום והביאום עמהם למצרים, ולא נמצא בהם לא ...

Israel, and everything that he had, traveled and came to "Beersheba, and he slaughtered feast-offerings to the G-d of his father Isaac" (Genesis 46:1). "Israel, and everything that he had, traveled and came to Beersheba" - where did he go? Rav Nahman said: He went to cut down the cedars that his grandfather Abraham had planted in Beersheba, just as it says: "He planted...[in Beersheba]" (Genesis 21:33). It is written: "And the central bar inside the boards" (Exodus 26:28). Rabbi Levi said: The central bar was thirty-two cu-
... bits long. Where

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

7 ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם

רבי יהודה אומר שהאשל היה פרדס, ורבי נחמיה אומר שהיה פונדק; לשיטתו, אברהם גרם לאורחיו לברך "אל עולם שאכלנו משלו", וכך "קרא" בשם ה'. הטקסט מביא זאת בסוף פרק נד.

Bereshit Rabbah 54:6 בראשית רבה נ"ד:ו

ויטע אשל בבאר שבע וגו' - רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר: אשל, פרדס! שאל מה תשאל, תאנים, וענבים, ורמונים. ר' נחמיה אמר: אשל, פונדיק! שאל מה תשאל, עיגולא, קופר, חמר, ביעין. רבי עזריה בשם ר' יהודה בר סימון: אשל, סנהדרין, היך מה דאת אמר (שמואל א כב): ושאלו יושב בגבעה תחת האשל ברמה. על דעתיה דרבי נחמיה: דאמר אשל פונדיק, אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים ומשהיו אוכלין ושותין אמר לון: בריכו! והן אמרין: מה נימור? ואמר להון: ברוך אל עולם שאכלנו משלו, הה"ד (בראשית כא): ויקרא

...

13 מי לא יראך

"מי לא יראך מלך הגוים?" הטקסט מציין את הפרק כמקור, כהוכחה נוספת לכך שהגויים מכירים בה'.

Jeremiah 10:7 ירמיהו י':

מי לא יִרְאֶךָ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם כִּי לֹא יֵאָתֶה כִּי בְּכָל־חֲמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל־מְלָכֹתָם מֵאִין כְּמוֹךָ:

Who would not fear Thee, O king of the nations? For it befit-teth Thee; Forasmuch as among all the wise men of the na-tions, and in all their royalty, There is none like unto Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

14 ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי

"ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגוים". גם הגוים מכירים בגדולתו של ה'.

Malachi 1:11 מלאכי א':

כִּי מִמְּזֶרַח־שֶׁמֶשׁ וְעַד־מְבֹאֵי גְדוֹל שְׁמִי בַּגּוֹיִם וּבְכָל־מְקוֹם מְקַטֵּר מִגִּשְׁלִי שְׁמִי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי־גְדוֹל שְׁמִי בַּגּוֹיִם אָמַר ה' צְבָאוֹת:

For from the rising of the sun even unto the going down of the same My name is great among the nations; And in every place offerings are presented unto My name, Even pure oblations; For My name is great among the nations, Saith the L-RD of hosts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי א, יא. באוה"ת ע' תתשט נתבאר כאן בענין שאין העולם נתהווה בדרך עלה ועלול (אולי זה הוספת הצ"צ).

15 דגם עכו"ם קרו לוי אלקא דאלקיא

הגמרא מצטטת את הפסוק במלאכי ומסבירה שהגוים "קוראים לו אלקי האלקים". אדמו"ר הזקן מביא משם הן את הפסוק והן את הביטוי.

Menachot 110a:5-6 מנחות ק"א א:ה'-ו'

איתיביה רב שימי בר חייא לרב (מלאכי א, יא) ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה אמר ליה שימי את דקרו ליה אלהא דאלהא בכל מקום מוקטר מוגש לשמי בכל מקום סלקא דעתך אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל מקום מעלה אני עליהן כאילו מקטירין ומגישין לשמי

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות קי, א.

פסקה 2

16 ביום ההוא יהי ה' אחד ושמו אחד

"והיה הוי' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד". אדמו"ר הזקן דורש את המילה "יהיה", הכתובה יו"ד-ה"א-יו"ד-ה"א, כשתי פעמים יו"ד-ה"א.

Zechariah 14:9 זכריה י"ד:ט'

וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בְּיוֹם הַהוּא הָיָה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד:

And the L-RD shall be King over all the earth; In that day shall the L-RD be One, and His name one

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

He planted a tamarisk in Beersheba, and he proclaimed "there the name of the L-rd, G-d of the universe" (Genesis 21:33). "He planted a tamarisk [eshel] in Beersheba" - Rabbi Yehuda and Rabbi Neḥemya, Rabbi Yehuda said: Eshel is an orchard. [It means:] Request [she'al] whatever you would like to request - figs, grapes, and pomegranates. Rabbi Neḥemya said: Eshel is an inn. [It means:] Request [she'al] whatever you would like to request; a loaf of bread, meat, wine, eggs.

... Rabbi Azarya in the name of Rabbi Yehuda bar Simon

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

8 ייטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם

הוזהר מספר שאברהם נטע אילן בכל מקום שבו התגורר, ובעזרתו ידע מי דבק בהקדוש ברוך הוא ומי בעבודה זרה; באמצעותו הודיע את האמונה לכל בני העולם.

Zohar, Vayera 6:105-7:140 ספר הוזהר, וירא ו':ק"ה-ז':ק"מ

9 ייטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם

הוזהר קושר את בואו של אברהם לנטוע את האשל בבאר שבע עם התעוררות ה"בוקר" בעולם, ומביא את הפסוק "ויקרא שם בשם הוי' אל עולם".

Zohar, Vayikra 55:378-58:386 ספר הוזהר, ויקרא נ"ה:שע"ח-נ"ח:שפ"ו Then the Holy One, blessed be He, answers them: "I have not forgotten My guardianship, for I will yet receive Her and be with Her." "The morning has come", for at first He ascended aloft to that morning which is ever ready for Him. Now it is time to be joined to "the night". The night, too, is ready, but for your sakes it has been delayed. And if you ask why, the answer is, "Return", to wit, in repentance, and then ... "come to Me" and we shall all place

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

10 ייטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם

עם שחר, אומר הוזהר, נפתח שער אברהם בכנסת ישראל כדי להזמין את כל אנשי העולם, כפי שכתוב: "ויטע אשל בבאר שבע".

Zohar, Metzora 1:1-3:9 ספר הוזהר, מצורע א':א'-ג':ט'

11 (נוצר ברכות . . נ"ב ב')

קטעים מן המקורות המנויים בסוגריים הועתקו באור התורה על בראשית, כרך 7, לצד קטעים נוספים על הפסוק; ההערה מפנה גם לאור התורה על תבוא, החל מעמ' 725.

הערת קה"ת

קטעים נעתקו באוה"ת בראשית כרך ז תתשפד, א ואילך. ושם נעתקו עוד כמה קטעים ע"פ זה. וראה גם אוה"ת פ' תבוא מעמוד תשכה ואילך.

12 רם על כל

"רם על כל גוים הוי", על השמים כבודי". גם הגוים רואים את ה' כמי שנישא מעל הכול.

Psalms 113:4 תהילים קי"ג:ד'

רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם ה' עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:

The L-RD is high above all nations, His glory is above the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיג, ד.

זכרי' יד, ט.

17 בלקו"ת בזכריה

ההערה מזהה את "לקוטי תורה על זכריה" כחיבור של האריז"ל ומפנה לאור התורה על ואתחנן, עמ' 88, שם מובאים דבריו.

הערת קה"ת

להאריז"ל. ראה הלשון באוה"ת פ' ואתחנן ע' פח.

18 בביאור ע"פ והיה מספר בניי

בביאור "וארשתיך לי", שהוא חלק מסדרת המאמרים על ההפטר "והיה מספר בני ישראל", מביא אדמו"ר הזקן את פירוש האריז"ל ל"ביום ההוא יהיה": לעתיד ז"א ונוקבא, ו"ה, יהיו במדרגת אבא ואמא, הנקראים יו"ד ה"א, וכנסת ישראל תקבל מן היריד, חכמה עילאה עצמה.

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר ט, ד.

19 ומ"ש סד"ה ששים המה מלכות

המאמר "ששים המה מלכות" מתחיל ב"38b. בתחילתו נדרש "תמתי" כ"תאומתי": באמצעות נשמות ישראל מתאחדים ז"א ונוקבא. בשורות האחרונות נאמר שלעתיד תהיה מדרגת "תמתי", ולא יהיו כלל "עולמות הפירוד" כפי שיש עכשיו; זהו העניין שאדמו"ר הזקן מסתמך עליו כאן.

הערת קה"ת

כנראה הכוונה לד"ה זה לקמן בשה"ש לח, ב ואילך.

20 ונרגן מפריד אלוף

"איש תהפוכות ישלח מדון ונרגן מפריד אלוף". בעקבות המדרש והזהר, אדמו"ר הזקן דורש את "אלוף" כרומז לה, אלוף של עולם.

Proverbs 16:28 משלי ט"ז:כ"ח

אִישׁ תְּהַפֹּכֹת יִשְׁלַח מְדוֹן וְנִרְגָן מִפְרִיד אֱלוֹף:

A froward man soweth strife; And a whisperer separateth familiar friends

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 ונרגן מפריד אלוף

הזהר מסביר את "מפריד אלוף" כהפרדת אלוף של עולם, הקדוש ברוך הוא: הרשעים מפרידים את המלכה מן המלך, ולכן הוא אינו נקרא אחד, שכן הוא נקרא אחד רק כאשר הם נמצאים באיחוד אחד.

Zohar, Vayikra 37:268-38:273 ספר הזהר, ויקרא ל"ז:רס"ה-ל"ח:ערי"ג They shall be planted in the house of the L-rd", at the time "of the Messiah; "and flourish in the courts of our G-d, at the resurrection of the dead; "They shall still bring forth fruit in old age", on the day when the world will be waste, "and they shall be full of sap and green" afterwards; Only the first 13 lines of the Hebrew text appear in the translation. and why all this? "To show that the L-rd is upright, he is my rock and ... there is no unrighteousness

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

22 ונרגן מפריד אלוף

המדרש דורש את הפסוק על הנחש, ש"נרגן" נגד בוראו באמרו "לא מות תמותון", ובכך "הפריד אלוף של עולם", ולכן נתקלל מיד.

Bereshit Rabbah 20:2 בראשית רבה כ"ב:

ויאמר ה' אל הנחש כי עשית זאת וגו'. (משלי טז) איש תהפוכות ישלח מדון ונרגן מפריד אלוף. איש תהפוכות, זה הנחש, שהיפך דברים על בוראו. ונרגן, שריגן דברים על בוראו ואמר: לא מות תמותון. מפריד

אלוף, שהפריד אלוף של עולם, ומיד נתקלל. ויאמר ה' אלקים אל הנחש וגו'. עם אדם נשא ונתן, עם חוה נשא ונתן, ועם נחש לא נשא ונתן?! אלא, אמר הקב"ה: נחש זה רשע בעל תשובות, ועם אומר אני לו, עכשיו הוא אומר לי: אתה צוית אותם ואני צויתי אותם, מפני מה הניחו צוייך והלכו להם אחר ...

"The L-rd G-d said to the serpent: Because you did this..." - "A contrary man incites strife, and a malcontent distances the ruler" (Proverbs 16:28). "A contrary man" - this is the serpent who stated contrary matters about His Creator. "And a malcontent" - as it voiced grievances against its Creator, saying [to the woman:] "You will not die" (Genesis 3:4). "Distances the ruler" - as it alienated the Ruler of the world, and was immediately cursed. "The L-rd G-d said to the ... serpent..." - with Adam He had a

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

23 זח"ג (י"ו א')

נוסח הקטע הזה מהזוהר מועתק באור התורה על תבוא, עמ' 1130.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת תבוא ע' תתשל.

24 לתאוה יבקש נפרד

"לתאוה יבקש נפרד". אדמו"ר הזקן דורש זאת כך: אדם שמשקיע את רצונו בתאוות העולם הוא "נפרד" מאחדותו של ה'.

Proverbs 18:1 משלי י"ח:א'

לְתַאֲוָה יִבְקֹשׁ נִפְרָד בְּכָל־תּוֹשִׁיָּה יִתְנַלֵּעַ:

He that separateth himself seeketh his own desire, And snarlest against all sound wisdom

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יח, א.

פסוקה 3

25 יאר פניו אתנו סלה

"יחננו ה' ויברכנו; יאר פניו עמנו, סלה". המילים "עמנו" נעשות המפתח בפסוק הבאה.

Psalms 67:2 תהילים ס"ז:ב'

אֱלֹקִים יַחְנְנוּ וַיְבָרְכֵנוּ יֵאָרְפְּנוּ אֶתְנוּ סֶלָה:

G-d be gracious unto us, and bless us; May He cause His face to shine toward us; Selah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים סז, ב.

26 הוא נותן בעין יפה

רב סבור ש"הנותן מתנה נותן בעין יפה". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי ביחס למתנה שניתנת בשמחה לידיד אמת.

Bava Batra 53a:6-7 כבא בתרא נ"ג א'-ו'

אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: נתן צרור והועיל, נטל צרור והועיל - הרי זו חזקה. מאי "נתן"? ומאי "נטל"? אילימא נתן צרור - וסכר מיא מינה, נטל צרור - ואפיק מיא מינה; האי מבריח ארי מנכסי חבירו הוא! אלא נתן צרור - דצמד לה מיא, נטל צרור - וארונן לה מיא.

פסוקה 4

27 יאר ה' פניו אליך

"יאר הוי פניו אליך ויחונך", מתוך ברכת כהנים. אדמו"ר הזקן מסביר זאת באמצעות משל למתנה הניתנת ברצון ובשמחה.

Numbers 6:25 במדבר ו':כ"ה

יָאֵר פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיְחַנֶּךָ:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם

"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". אדמו"ר הזקן מפרש את ה"אדם" הראשון כישראל, ואת השני כאדם העליון.

Proverbs 27:19 משלי כ"ז:י"ט

כמים הפנים לפנים כן לבי האדם לאדם:

As in water face answereth to face, So the heart of man to man.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם

"ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, אני אלקיכם". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שישראל נקראים אדם.

Ezekiel 34:31 יחזקאל ל"ד:ל"א

ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אני אלקיכם נאם אדני ה'

And ye My sheep, the sheep of My pasture, are men, and I 'am your G-d, saith the L-rd GOD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 אתם קרוים אדם

הגמרא מביאה את יחזקאל 34:31 במסגרת דיון בדין טומאה, ודורשת את הפסוק: "אתם קרויים אדם". אדמו"ר הזקן משתמש רק במילים אלה: ישראל הם ה"אדם" שלמטה, המקביל לאדם שלמעלה.

Yevamot 61a:1-3 יבמות ס"א א"א-ג'

קברי גוים אינן מטמאין באהל, שנאמר: "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם". אתם קרויון אדם, ואין הגוים קרויון אדם. מיתיבי: "ונפש אדם ששה עשר אלה!" משום בהמה. "אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו (ובהמה רבה)!" משום בהמה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

31 לאדם העליון שעל דמות הכסא

"ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה". לפי פירושו של אדמו"ר הזקן, זהו האדם העליון.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א':כ"ו

וממעל לרקיע אשר על-ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

32 ישמח ישראל בעושיו

"ישמח ישראל בעושיו; בני ציון יגילו במלכם". זהו "הפנים המאירות" של ישראל כלפי ה'.

Psalms 149:2 תהילים קמ"ט:ב'

ישמח ישראל בעשיו בגי' ציון יגילו במלכם:

Let Israel rejoice in his Maker; Let the children of Zion be joyful in their King

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמט, ב.

33 ומשמחתך ששמחת בו קראת כו'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נוסח תפלת השחר.

34 מגדולתו שאין חקר

"גדול הוי' ומהולל מאד, ולגדולתו אין חקר". דברי אדמו"ר הזקן, "גדולתו שאין לה חקר", מזהדים פסוק זה.

Psalms 145:3 תהילים קמ"ה:ג'

גדול ה' ומהלל מאד ולגדולתו אין חקר:

Great is the L-RD, and highly to be praised; And His greatness is unsearchable

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה תהלים קמה, ג.

35 ג"כ בבחי' הארת פנים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה יחל אור עי רצב.

36 וכולא קמיי כלא חשיב

הזהר מלמד שיש לירא מה', מפני שהוא גדול ומושל על הכול, שורש כל העולמות, וכלא קמיה כלא חשיב.

Zohar I, 11b זח"א י"א, ב

הערת קה"ת

זח"א י"א, ב.

37 מי לי בשמים

"מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ". אדמו"ר הזקן קורא זאת כהנהגה בצד של כל רצון מלבד ה'.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מי'לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה.

38 והנה . . כמשל . . וצהבו פניו

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

באוה"ת דברים כרך ו ע' ביתכט יש הגהה לכאן.

39 הוא נותן בעין יפה

המילים כאן מצטטות את Bava Batra 53a:6-7. הקטע מופיע למטה.

Bava Batra 53a:6-7 בבא בתרא נ"ג א:ו-ז'

אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: נתן צרור והועיל, נטל צרור והועיל - הרי זו חזקה. מאי "נתן" ומאי "נטל"? אילימא נתן צרור - וסכר מיא מינה, נטל צרור - ואפיק מיא מינה; האי מקריח ארי מנכסי חברו הוא! אלא נתן צרור - דצמד לה מיא, נטל צרור - וארוח לה מיא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה ב"ב נג, א. וש"נ.

40 יאר ה' פניו אליך

המילים כאן מצטטות את Numbers 6:25. הקטע מופיע למטה.

Numbers 6:25 במדבר ו:כ"ה

יאר Havayah פניו אליך ויחנה:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר ו, כה.

41 כמים הפנים לפנים

המילים כאן מצטטות את Proverbs 27:19. הקטע מופיע למטה.

Proverbs 27:19 משלי כ"ז:י"ט

כמים הפנים לפנים כן לב-ה'אדם לאדם:

As in water face answereth to face, So the heart of man to man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כז, יט.

42 ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם

המילים כאן מצטטות את Ezekiel 34:31. הקטע מופיע למטה.

Ezekiel 34:31 יחזקאל ל"ד:ל"א

ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אני אלקיכם נאם אדני ה'

And ye My sheep, the sheep of My pasture, are men, and I 'am your G-d, saith the L-rd GOD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל לד, לא.

43 אתם קרוים אדם

המילים כאן מצטטות את Yevamot 61a:1-3. הקטע מופיע למטה.

Yevamot 61a:1-3 יבמות ס"א א:א-ג'

קברי גוים אינן מטמאין באהל, שנאמר: "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם". אתם קרויו אדם, ואין הגוים קרויו אדם. מיתבי: "ונפש אדם ששה עשר אלה!" משום בהמה. "אשר יש בה הרבה משמים עשרה רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו (ובהמה רבה)!" משום בהמה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות סא, א. וש"נ.

44 לאדם העליון שעל דמות הכסא

המילים כאן מצטטות את Ezekiel 1:26. הקטע מופיע למטה.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א:כ"ו

וממעל לרקיע אשר על-ראשם כמראה אבן-ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה יחזקאל א, כו.

פסקה 6

45 שמאלו תחת לראשי

יידו השמאלית תחת לראשי, וימינו תחבקני". אדמו"ר הזקן מפרש את שני חלקי הפסוק כשלבים שבין ראש השנה ליום הכיפורים ולשמחת תורה.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב:ו'

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ו.

46 בושתי ונכלמתי להרים אלקי פני אליך

המילים כאן מצטטות את Ezra 9:7. הקטע מופיע למטה.

Ezra 9:7 עזרא ט:ז'

מימי אבותינו אנחנו באשמה גדלה עד היום הנה ובעונותינו נתנו אנחנו מלכינו כהנינו ביד מלכי הארצות כחרב בשבי ובבזה ובכלשת פנים כהיום הנה:

Since the days of our fathers we have been exceeding guilty unto this day; and for our iniquities have we, our kings, and our priests, been delivered into the hand of the kings of the lands, to the sword, to captivity, and to spoiling, and to confusion of face, as it is this day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

עזרא ט, ז.

47 בושתי ונכלמתי להרים אלהי פני אליך

עזרא מתוודה: "אלקי, בושתי ונכלמתי להרים אלקי פני אליך, כי עוונותינו רבו למעלה ראשי". הבושה של עשרת ימי תשובה דומה לבושה שלו.

Ezra 9:6 עזרא ט:ו'

ואמרה אלקי בשתי ונכלמתי להרים אלקי פני אליך כי עונותינו רבו למעלה ראש ואשמתנו גדלה עד לשמים:

and I said: 'O my G-d, I am ashamed and blush to lift up my face to Thee, my G-d; for our iniquities are increased over our head, and our guiltiness is grown up unto the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 וכמ"ש בזהר ס"פ בחקתי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
קטור, ב.

49 ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתם לכולתם

"ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתם לכולתם להפר בריתי אתם". הוזהר מפרש את "לכולתם" כ"לכלתם".

Leviticus 26:44 ויקרא כ"ו:מ"ד

וְאֶף־גַּם־זֹאת בְּהִיּוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא־מָאֲסִיתִים וְלֹא־גִעַלְתִּים לְכֻלָּתָם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם:

And yet for all that, when they are in the land of their enemies, I will not reject them, neither will I abhor them, to destroy them utterly, and to break My covenant with them; for I am the L-RD their G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

50 לכלתם כתיב למשל ככלה שהיא בשוקא דבורסקי

הוזהר מציין שבמילה "לכולתם" חסרה ו', וקורא אותה "לכלתם": כמו אדם שאהובתו גרה בשוק הבורסקאים, אך בעיניו הוא נראה כשוק הבשמים, מפני שהיא נמצאת שם — כך ה' אינו דוחה את ישראל בגלות.

Zohar, Bechukotai 14:53-16:61 ספר הוזהר, בחקותי י"ד:נ"ג-ט"ז:ס"א

51 מים טהורים

"זרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם". דברי אדמו"ר הזקן על "זריקת מים טהורים עלינו" מהדהדים את הפסוק הזה.

Ezekiel 36:25 יחזקאל ל"ו:כ"ה

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מֵיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֶתְכֶם:

And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 הערת קה"ת מפנה 1:4 Zohar, Bechukotai למילים האלה.

Zohar, Bechukotai 1:4 ספר הוזהר, בחקותי א"ד:

53 הערת קה"ת מפנה 15:59 Zohar, Bechukotai למילים האלה.

Zohar, Bechukotai 15:59 ספר הוזהר, בחקותי ט"ז:נ"ט

פסקה 7

54 י"ג נהרי דאפרסמונא

כאשר רבי אבהו עמד להסתלק, הראו לו שלושה עשר נהרות של אפרסמון ואמרו לו שהם שלו. בהערת קה"ת מובא מדרש זה כמקור לדימוי.

Bereshit Rabbah 62:1 בראשית רבה ס"ב:א'

... הוי, בשעת סילוקן של צדיקים, הקדוש ברוך הוא מראה להם מתן שכרן. כד דמך רבי אבהו, אחזו ליה תלת עשרי נהרי אפרסמון. אמר להון: אלין דמן? אמרו ליה: דידך. אמר: אלין דאבהו?! (ישעיה מט): ואני אמרתי לריק יגעתי, לתוהו והבל כחי כליתי, אכן משפטי את ה'. זבדי בן לוי ורבי יהושע בן לוי ורבי יוסי בן פרטא, תלתיהון אמרין: אלין קרייה כד דמיכי. חד מנהון אמר: (תהלים לב): על זאת יתפלל כל

חסיד אליך לעת מצוא כי בו ישמח לבנו וגוי'. ואוחרנא אמר: (שם כג): תערוך לפני שולחן נגד ...

These are the days of the years of Abraham's life that he "lived, one hundred and seventy-five years" (Genesis 25:7). "Abraham expired and died at a good old age, aged and content, and he was gathered to his people" (Genesis 25:8). "These are the days of the years of Abraham's life." It is written: "The L-rd knows the days of the faultless; their legacy will last forever" (Psalms 37:18). "The L-rd knows the days of the faultless" – this is Abraham, as it is stated: "Be faultless ... less" (Genesis 17:1). "Their

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

55 נהרי דאפרסמונא

כאשר רבי אבהו גסס, עברו לפניו שלושה עשר נהרות של אפרסמון, ונאמר לו שהם שלו. בהערת קה"ת מצוין המקור לכך: תענית כה ע"א ובראשית רבה סב, בקשר ל"שלושה עשר נהרות של אפרסמון".

Jerusalem Talmud Avodah Zarah 3:1 תלמוד ירושלמי עבודה זרה ג:א'

56 י"ג נהרא דאפרסמונא דכיא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תענית (כה, א). ירוש' ע"ז (פ"ג [ה"א]). ב"ר (פס"ב [ד]) מזה"ב (קמו, ב). [כ].

57 י"ג נהרי דאפרסמונא דכיא

בזהר (תרומה) מדובר במלאך הממונה על זרימתם של "שלושה עשר נהרות של אפרסמון טהור", הנובעת מן הטל העליון. אדמו"ר הזקן מזהה אותם עם שלוש עשרה מידות הרחמים.

Zohar, Terumah 33:371-380 ספר הוזהר, תרומה ל"ג:שע"א-ש"פ

When love, thus consummated according to those four directions, ascends aloft, it meets with a celestial Chief who is appointed over one thousand nine hundred and ninety firmaments and over the outward flowing of the thirteen streams of pure balsam which descend from the mysterious supernal Dew. That outflow is called "Mighty Waters". This Chief tries to prevent the spirit from proceeding, but does not prevail, and it makes its way to the Palace of Love

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 8

58 רעוא דכל רעיון

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"א (רפח, ב). [כ].

59 רעוא דכל רעוין

באידרא זוטא מכונה "מצח" הגלוי של עתיקא קדישא "רצון", "רצון כל הרצונות"; כאשר הוא מתגלה, התפילות מתקבלות וכל הדינים נכנעים. בהערת קה"ת מצוין 288b (נדפס בחלק I; הקטע נמצא בחלק III).

Zohar, Idra Zuta 4:37-10:49 ספר הזהר, האדרא זוטא ד':ל"ז-י"מ"ט

60 מיד כלב יחידתי

"הצילה מחרב נפשי, מיד כלב יחידתי". אדמו"ר הזקן מפרש את "יחידתי" כיחידה, שיש להשררה מתאווה העולם.

Psalms 22:21 תהילים כ"ב:כ"א

הַצִּילָה מִחֶרֶב נַפְשִׁי מִיַּד־כָּלֵב יַחֲדַתִּי:

Deliver my soul from the sword; mine only one from the power of the dog

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כב, כא.

פסוקה 10

61 אלו עשרה ימים שבין

המאמר מופיע שוב בדיון בשאלה אם אפשר לקרוע גזר דין שנחתם: אצל היחיד, הזמן של "דרשו את הוי' בהמצאו" הוא עשרת הימים הללו.

Yevamot 105a:18-19 יבמות ק"ה א:י"ח-י"ט

יָחִיד אֵימָת? אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבִיבָה: אֱלוֹ עֶשְׂרֵה יָמִים שְׁבִין רֵאשֵׁי הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפוּרִים. שְׁלַחוּ לָקָה לְאַבְוָה דְּשִׁמְוֹאֵל: יִבְמָה שְׂרָקְקָה דָם — תַּחְלוּץ, לְפִי שְׂאִי אֶפְשָׁר לָדָם בְּלֹא צַחְצוּחַ רוּק.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

62 בבחינת הארת פנים . . שמאלו תחת לראשי

הקטע הזה, העוסק בהארת הפנים כ"שמאלו תחת לראשי", מצוטט באור התורה על שיר השירים, עמ' 1469.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת שה"ש ע' א'תסט.

63 כאן ליחיד

ההערה מפנה לקונטרס של הרבי ליי"ט בכסלו תשנ"ב, שנדפס בספר המאמרים מלוקט, בקשר למילים "כאן ליחיד".

הערת קה"ת

ראה קונטרס י"ט כסלו תשנ"ב — נדפס בסה"מ מלוקט ח"ו ע' נט.

64 כאן ליחיד פי' בחי' יחידה

ההערה מצטטת: "שמענו בליובאוויטש: 'כאן ליחיד' היא תשובת היחידה ליחידו של עולם; 'כאן לציבור' היא לבחינת שלושת הקווים של המדות".

הערת קה"ת

בחנה אריאל האזינו (מד, ב): בזה"ל שמענו בלאדי כאן ליחיד הוא בחי' תשובה יחידה ליחידו ש"ע כאן לצבור לבחי' הגי' קוין דמדות, עכ"ל. — ראה לקו"ש ח"ד ע' 145 בהערה 16.

65 מקבלים כל ניצוצות מ ישראל בחי' דחילו ורחימו מלמעלה

הוהר (פינחס) מפרט את סדר הימים מראש השנה: הזרוע השמאלית מתעוררת, העולם כולו עומד ביראה ובדין וזקוק לתשובה שלמה, ואחר כך בא הייחוד של "שמאלו תחת לראשי".

Zohar, Pinchas 7:26-9:34 ספר הזהר, פנחס ז':כ"ו-ט':ל"ד

66 (עוז"ג רי"ד ב)

במאמר הראשון של פרשה זו מצטט אדמו"ר הזקן את אותו זוהר (פינחס רי"ד ע"ב) לגבי ראש השנה כ"תחילת החכמה, יראת הוי"': זהו הזמן שבו נמשכת על האדם יראת מלכות ה', המכונה אותו ליום הכיפורים.

הערת קה"ת

ראה גם לעיל מא, ד.

67 לב טהור ברא לי אלקים

"לב טהור ברא לי אלקים, ורוח נכון חדש בקרבי". ה' צריך לברוא לב טהור; נברא אינו יכול ליצור אותו לעצמו.

Psalms 51:12 תהילים נ"א:י"ב

לֵב טָהוֹר בְּרָאִלִּי אֱלֹקִים וְרוּחַ נָכוֹן חָדַשׁ בְּקִרְבִּי:

Create me a clean heart, O G-d; and renew a steadfast spirit within me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים נא, יב.

68 בר לבב

"נקי כפיים ובר לבב" מתאר את מי שרשאי לעלות בהר הוי". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי "בר לבב" כדי לתאר את הלב הטהור שניתן מלמעלה.

Psalms 24:4 תהילים כ"ד:ד

נָקִי כַפַּיִם וּבֵר־לֵבָב אֲשֶׁר לֹא־נִשָּׂא לְשׁוֹן נַפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה:

He that hath clean hands, and a pure heart; Who hath not taken My name in vain, and hath not sworn deceitfully

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כד, ד.

69 דרשו ה' בהמצאו . . קרוב אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ

"דרשו את הוי' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב". חז"ל מחילים זאת על עשרת ימי תשובה.

Isaiah 55:6 ישעיהו נ"ה:ו

דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאֻהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרֹב:

Seek ye the L-RD while He may be found, Call ye upon Him while He is near

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Rosh Hashanah 18a:12 ראש השנה י"ח א:י"ב

בְּיָחִיד, אֵימָת? אָמַר רַבָּה בַּר אֲבִיבָה: אֱלוֹ עֶשְׂרֵה יָמִים שְׁבִין רֵאשֵׁי הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפוּרִים. "וַיְהִי כַּעֲשָׂרַת הַיָּמִים וַיֵּגֶף ה' אֶת נָכְלִי" — עֶשְׂרֵה יָמִים מֵאִי עֲבִידְתִּיהוּ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כִּנְגֵּד עֶשֶׂר לְגִמּוּת שְׁנֵת נָכְל לְעֲבֹד דָּוָד. אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבִיבָה: אֱלוֹ עֶשְׂרֵה יָמִים שְׁבִין רֵאשֵׁי הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפוּרִים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Yevamot 49b:11-12 יבמות מ"ט ב:י"א-י"ב

"דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ" — הָא בְּיָחִיד, הָא בְּצַבּוּר. וַיָּחִיד אֵימָת? אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבִיבָה: אֱלוֹ עֶשְׂרֵה יָמִים שְׁבִין רֵאשֵׁי הַשָּׁנָה לְיוֹם

הכפורים. "את מספר קמיה אַמלא" — תנאי היא, דתנאי: "את מספר קמיה אַמלא".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ישעיי נה, ו. ר"ה יח, א. יבמות מט, ב. קה, א.

70 בעשיית מתענים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה שו"ע או"ח סתקפ"א, ב.

פסקה 11

71 ויענך וירעיבך

"ויענך וירעיבך ויאכילך את המן". אדמו"ר חזקו רואה בעינוי הכנה ללב טהור.

Deuteronomy 8:3 דברים ח:ג

וַיַּעַנְךָ וַיַּרְעִיבְךָ וַיֹּאכִלְךָ אֶת־הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל־הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יְחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצֵא פִּי־ה' יְחִיָּה הָאָדָם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth .out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ח, ג.

72 ולכן קורים פי' זו קודם ר"ה

הערת קה"ת מפנה לב Megillah 31b למילים האלה.

Megillah 31b מגילה ל"א ב

הערת קה"ת

תוד"ה קללות שבת"כ מגילה לא, ב. טוש"ע או"ח סתכ"ה, ס"ד.

73 ולכן קורים פרשה זו קודם

השולחן ערוך קובע את סדר הקריאה השנתי, כך ש"אתם ניצבים" נקראת תמיד לפני ראש השנה, ולכן פרשת כי תבוא חלה תמיד בשבועות שלפניו. הערת קה"ת מצטטת זאת, יחד עם דברי התוספות על מגילה לא, ב, כמקור לקריאת פרשה זו לפני ראש השנה.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 428:4 שולחן ערוך, אורח חיים

תכ"ח:ד'

לעולם קורין צו את אהרן קודם פסח בפשוטי ומצורע במעוברת חוץ מבה"ח מעוברת (וה"ש מעוברת) שקורים אחרי מות קודם הפסח ולעולם קורין פרשת במדבר סיני קוד' עצרת תשעה באב קודם ואתחנן אתם נצבי קודם ר"ה ולכן כשר"ה ביום ב"ג שיש שתי שבתות בין ר"ה לסוכות צריכי לחלק נצבים וילך כדי שיקראו וילך בין ר"ה לצום כפור והאזינו בין צום כפור לסוכות וסי' ב"ג המלך פת וילך אבל כשר"ה ביום ה"ו אז אין בין ר"ה לסוכות אלא שבת אחת שקורין בה האזינו אז וילך עם נצבי קודם ר"ה וסימן לפשוטי פקדו ...

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/ki-savo/4/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק